

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

2154

Vragen van het lid **Jasper van Dijk** (SP) aan de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over *mensenrechtenschendingen in Ethiopië* (ingezonden 21 maart 2013).

Antwoord van minister **Timmermans** (Buitenlandse Zaken) mede ondertekend door de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (ontvangen 6 mei 2013)

Vraag 1

Wat is uw reactie op het hoofdstuk over Ethiopië in het World Report 2013 van Human Rights Watch (HRW)?¹

Antwoord 1

Nederland volgt de mensenrechtensituatie in Ethiopië nauwlettend, en de observaties zoals die in het World Report 2013 van HRW zijn verwoord, zijn ons bekend. Deze observaties en bevindingen nemen wij serieus en ze worden meegenomen in de beoordeling van de ontwikkelingen in Ethiopië.

Vraag 2

Deelt u de mening van HRW dat de mensenrechtensituatie in Ethiopië de laatste jaren sterk is verslechterd? Zo neen, waarom niet?

Antwoord 2

Sinds de verkiezingen van 2010 heeft de regering de controle op het politieke landschap versterkt, o.a. via wetgeving die beperkingen oplegt aan NGO's en een antiterrorismewet, die de autoriteiten ruime mogelijkheden tot optreden biedt. Deze inperking van de democratische ruimte is zorgwekkend en Nederland stelt deze trend zowel bilateraal als in EU- verband bij de Ethiopische autoriteiten aan de orde. Zo voert Nederland samen met andere internationale partners een dialoog met de Ethiopische autoriteiten over mogelijkheden om de interpretatie van de NGO-wet te versoepelen.

Vraag 3

Kunt u ingaan op de zorgen die HRW in het rapport uit rondom de vrijheid van meningsuiting, vereniging en samenkomst? Deelt u die zorgen? Zo ja, wat doet u hieraan? Zo neen, waarom niet?

¹ <http://www.hrw.org/world-report/2013/country-chapters/ethiopia?page=1>

Antwoord 3

De inperking van de democratische ruimte en het veelvuldige gebruik van de antiterrorismewetgeving in Ethiopië heeft onze aandacht. Arrestaties op grond van deze wetgeving – die terrorisme breed definieert – baren ook ons zorgen. Nederland voert een tweesporenbeleid in Ethiopië, waarvan het bevorderen van democratie en de naleving van mensenrechten nadrukkelijk onderdeel uitmaakt. Naast activiteiten ter bereiking van de ontwikkelingsdoelen draagt Nederland bij aan activiteiten ter versterking van democratiseringsprocessen. Tijdens het bezoek aan Ethiopië van minister Ploumen is in gesprekken (met onder anderen Premier Hailemariam) het belang van mensenrechten en democratie voor de economische ontwikkeling en stabiliteit van Ethiopië aan de orde gesteld.

Vraag 4

Kunt u ingaan op de zorgen die HRW in het rapport uit rondom gedwongen verplaatsingen? Deelt u die zorgen? Zo ja, wat doet u hieraan? Zo neen, waarom niet?

Antwoord 4

Wij hebben goede nota genomen van het HRW rapport «*Waiting here for death*» dat HRW vorig jaar aan ons ministerie heeft aangeboden en toegelicht. De hierbij gevoerde gedachtewisseling over hervestigingsprogramma's in Ethiopië was nuttig. Nederland spant zich, samen met de andere internationale partners, in om er voor te zorgen dat het hervestigingsprogramma wordt geïmplementeerd in overeenstemming met internationaal (ook door Ethiopië) aanvaarde normen. Het hervestigingsprogramma in Ethiopië wordt nauwlettend gevolgd door de leden van de Development Assistance Group (DAG), waarvan ook Nederland deel uit maakt. Hierbij wordt onder anderen gebruik gemaakt van onafhankelijke *fact finding* missies. Tot dusverre ondersteunen de observaties van de DAG de door HRW geuite beschuldigingen van gedwongen verhuizingen en systematische mensenrechtenschendingen niet. Wel is sprake van overhaaste en slecht voorbereide implementatie, in de zin dat de voorzieningen op de nieuwe bestemming niet in alle gevallen gereed zijn. Na klachten hierover heeft de Ethiopische overheid ingegrepen en verbeteringen doorgevoerd. De internationale gemeenschap blijft in dialoog met de overheid aandringen op zorgvuldige implementatie van deze *resettlement* programma's. Die dialoog vindt onder andere plaats op basis van de *Good Practice Guidelines and Principles Regarding Resettlements*, zoals die door de donorgemeenschap worden gehanteerd.

Vraag 5

Bent u het met HRW eens dat donoren zoals Nederland (in)direct meewerken aan het gedwongen verplaatsen van inheemse volkeren doordat zij het Protection of Basic Services program meefinancieren? Zo neen, waarom niet?²

Antwoord 5

Allereerst willen wij opmerken dat de genoemde multi-donor programma's geen directe steun verlenen aan dit hervestigingsprogramma. Wat betreft het Protection of Basic Services (PBS) programma was Nederland een relatief bescheiden donor, met een totale bijdrage van USD 4 miljoen in 2011. Het PBS programma bestaat uit verschillende componenten; Nederland heeft bijgedragen aan de *Social Accountability* component, waarin de verantwoording van de budgetten voor *basic services* aan de burgers vooropstaat. Verder droeg Nederland in 2011 bij aan de gezondheidscomponent, die vooral gericht is op het aanschaffen van medische apparatuur, medicijnen etc. Vanaf 2012 draagt Nederland niet meer bij aan het PBS programma.

Vraag 6

Wat is uw oordeel over de plaats die het thema mensenrechten inneemt in de Country Partnership Strategy die onlangs door de Wereldbank is goedgekeurd? Acht u de hierin beschreven acties voldoende? Zo ja, waarom?

² http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/ethiopia0612webwcover_0.pdf, p.63

Antwoord 6

Het thema mensenrechten komt weliswaar niet met zoveel woorden aan de orde, maar de Country Partnership Strategy (CPS) benadrukt impliciet de sociaaleconomische mensenrechten. De Wereldbank wil vooral een bijdrage leveren aan de realisatie van het recht op (toegang tot) voedsel, onderwijs, onderwijs en gezondheidszorg. Er wordt in het document geen speciale afweging gemaakt tussen de vooruitgang op het gebied van de sociaaleconomische rechten en de zorgen in de internationale gemeenschap over het respect voor de politieke en burgerrechten. Wel noemt het document risico's (paragraaf 100, 101 en 129) die de goed bestuur principes van het openbaar bestuur raken. Zo erkent het document dat veel *governance* problemen voortkomen uit onderontwikkeling, ook (b.v. capaciteitsproblemen) binnen het overheidsapparaat. In de door de Wereldbank uitgevoerde programma's zijn daarom *safeguard mechanisms* ingebouwd, die *accountability* en beroepsprocedures mogelijk maken. Verder is de Wereldbank gebonden aan haar *corporate responsibility* op dit gebied, die weliswaar niet in de CPS is vastgelegd, maar wel in de statuten en in *operation manuals*. Naar onze mening zijn deze *safeguard mechanisms* voldoende, ook al moeten ze voortdurend worden aangepast en vormt de dialoog van de Wereldbank met de overheid (zowel bilateraal als in multi-donorverband) een essentieel onderdeel van de implementatie van haar strategie.

Vraag 7

Herinnert u zich uw antwoorden op de schriftelijke vragen d.d. 24 juni 2011 over de humanitaire situatie in de Ogaden en Somalië?³

Antwoord 7

Ja.

Vraag 8

Kunt u aangeven wat er sindsdien is gebeurd inzake (hernieuwde) toegang van het Internationale Rode Kruis (ICRC) tot de Ogaden en verruimde humanitaire toegang voor hulporganisaties in de Ogaden-regio?

Antwoord 8

De geringe humanitaire toegang als gevolg van de slechte veiligheidssituatie blijft een probleem in de Ogaden regio. Er is nog steeds een gewapende strijd gaande tussen het Ogaden National Liberation Front (ONLF) en overheidstroepen, waardoor het regelmatig onveilig is. De regionale overheid in Jijiga ontmoedigt het aanbieden van hulp in dit gebied. Op dit moment heeft het ICRC nog steeds geen toegang tot deze regio. Het *World Food Programme* (WFP) en Artsen Zonder Grenzen zijn de enige internationale hulporganisaties die in het Ogaden gebied in de Somali regio humanitaire toestemming hebben gekregen om hulp te bieden.

Vraag 9

Hebben onafhankelijke media inmiddels (de facto) toegang tot het gebied? Zo neen, wat is uw oordeel hierover?

Antwoord 9

Nog altijd is het voor onafhankelijke media erg moeilijk om toegang te krijgen tot de Somali regio. Er is per bezoek een vergunning van het Ministerie van Informatie nodig, maar deze wordt in de praktijk niet afgegeven aan onafhankelijke journalisten. Journalisten kunnen wel naar Jijiga en de grotere dorpen (Deghabur, Kebridehar, Gode, Dolo Ado) reizen, maar niet naar het platteland. De beperkte toegang tot de regio voor journalisten is zorgelijk en Nederland blijft, in samenwerking met andere gelijkgestemde partners (met name in EU-verband), deze situatie in de politieke dialoog met de overheid opbrengen.

³ Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2010–2011, nr. 3141

Vraag 10

Hoe beoordeelt u de huidige humanitaire situatie in de Ogaden en de effectiviteit van de pogingen om via stille diplomatie tot beëindiging van het conflict te komen? Kunt u dit toelichten?

Antwoord 10

De huidige humanitaire situatie is zorgelijk. Het gaat om een zeer dunbevolkt en woestijnachtig gebied, waar nauwelijks overheidsvoorzieningen zijn. Ook hier voert de overheid programma's uit die tot doel hebben de nomadische leefstijl te ontmoedigen en de betrokkenen toegang te geven tot overheidsdiensten als onderwijs, gezondheidszorg en water. Er wordt in de dialoog met de autoriteiten regelmatig aandacht besteed aan de noodzaak van verbetering van de humanitaire toegang. De Ethiopische overheid beschouwt het ONLF als een terroristische organisatie en een vredesakkoord is nog ver weg. Als gevolg hiervan is de veiligheidssituatie precair en de humanitaire toegang nog niet verbeterd.

Vraag 11

Wat is uw reactie op de artikelen «Ethiopia Forcefully Evicting Omo Tribes for Sugar Plantations» en «Ethiopia: Pastoralists Forced off Their Land for Sugar Plantations»?⁴

Antwoord 11

Naar aanleiding van dit soort berichten heeft een groep van donoren, waaronder Nederland, zelfstandig onderzoek uitgevoerd. Tijdens een bezoek van ambassadeurs van enkele grote donorlanden in augustus 2012 werd vastgesteld dat hoewel het ontwikkelingsprogramma van de South Omo geen onderdeel uitmaakt van het Commune Programme en ook niet door dezelfde overheidsinstantie wordt uitgevoerd, er wel overeenkomsten zijn met het Commune Programme.

Er waren ook hier geen overtuigende bewijzen dat er systematisch en op grote schaal mensenrechtenschendingen plaatsvinden en de claim van dwang kon niet worden bevestigd. Wel werd vastgesteld dat de communicatie over de uitvoering van hervestigingsprogramma's tussen de overheid en de betrokken groepen ontoereikend was. De compenserende maatregelen waren slecht gepland en onvoldoende geïmplementeerd om van een aanvaardbare nieuwe situatie te kunnen spreken, waarin de levenswijzen van de betrokkenen duurzaam gegarandeerd waren. Over de bevindingen is voortdurend overleg met de overheid en de vervolgonderzoeken in 2013 moeten vaststellen of de gemaakte afspraken worden nagekomen en de wederzijds geaccepteerde principes worden gerespecteerd.

Vraag 12 en 13

Is hier volgens u sprake van landroof? Zo neen, waarom niet?

Bent u het met Human Right Watch (noot 2, laatste document, pagina 69 en 70) eens dat Ethiopië door de gedwongen verplaatsingen van inheemse volkeren van hun land handelt in strijd met de volgende verdragen en verklaringen: International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR), UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples en African Charter on Human and Peoples' Rights?⁵ Zo neen, waarom niet? Zo ja, op welke wijze gaat u dit dan als belangrijke donor ter discussie stellen?

Antwoord 12 en 13

Allereerst zij opgemerkt dat wij geen voorstander zijn van het ongeclausuleerd hanteren van de term landroof. Daarvoor is de problematiek te complex. Specifieke grootschalige investeringen kunnen onder bepaalde voorwaarden en omstandigheden een positief effect hebben op de landbouwproductie en armoedebestrijding.

⁴ http://www.friendsoflaketurkana.org/folt-news/2011-09-28-10-41-34/archive/view/listid-1-mailing_list/mailid-11-press-release-ethiopia-forcefully-evicting-omo-tribes-for-sugar-plantations

⁵ http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/ethiopia0612webwcover_0.pdf, p.69 en 70

Gedwongen verplaatsingen van inheemse volkeren kunnen in strijd zijn met de genoemde verdragen en verklaringen. De vraag of Ethiopië zich in dit geval schuldig maakt aan schending van deze verdragen en verklaringen kan niet zonder meer worden beantwoord.

Volgens de grondwet is alle grond in Ethiopië eigendom van de overheid, en hebben landgebruikers vruchtgebruik. De overheid faciliteert inderdaad plannen van grootschalige ondernemingen om bepaalde gebieden productiever aan te wenden dan traditionele landgebruikers dat nu doen. De overheid zorgt er dan in principe voor dat de oorspronkelijke landgebruikers worden hervestigd op locaties waar overheidsdiensten zijn en waar (geïrrigeerd) land ter compensatie wordt aangeboden. Indien hierbij sprake zou zijn van verdringing dan moet dat worden aangepakt.

Zoals aangegeven in het antwoord op vraag 11 is tot nu toe niet gebleken dat hiervan sprake is. Nederland bespreekt, samen met andere donoren, regelmatig met de Ethiopische overheid de toepassing van de compenserende maatregelen. Daarnaast is het belangrijk om, in gezamenlijk verband met andere donoren, ook ter plaatse vast te stellen of de overheid haar afspraken op dit terrein nakomt. Nederland zal dan ook de mogelijkheden nagaan van een nieuw gezamenlijk veldbezoek aan Zuid- Omo. Indien hierbij knelpunten naar boven komen zullen deze, ook wanneer ze van politieke aard zijn, worden opgebracht in de dialoog met de overheid.

Vraag 14

Kunt u bevestigen dan wel ontkennen dat bij de gedwongen verplaatsingen van de lokale bevolking voor grootschalige landbouw, goudwinning en oliewinning (dodelijke) slachtoffers zijn gevallen?

Antwoord 14

Nee, wij hebben daar geen inzicht in. Wij onderkennen dat de mondiale strijd om vruchtbare landbouwgrond, grondstoffen en de groeiende wereldwijde handel ten koste kan gaan van de lokale bevolking. Het komt helaas voor dat de lokale bevolking zonder overleg of compensatie en soms met (dodelijk) geweld van haar land wordt gezet. Ons ministerie doet veel aan het verbeteren van *land governance* wat cruciaal is bij het tegengaan van landroof. Graag verwijzen wij tevens naar de brief van december 2012 aan de Tweede Kamer (DMM/IF-228/2012) waarin u geïnformeerd wordt over landroof («*land grabbing*») en de rol van de Wereldbank daarbij.

Vraag 15

Heeft u het thema mensenrechtenschendingen aan de orde gesteld tijdens uw recente bezoek aan Ethiopië? Zo ja, met wie heeft u hierover gesproken, wat heeft u precies besproken en hoe heeft u dit aan de orde gesteld? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 15

Tijdens het bezoek van minister Ploumen aan Ethiopië zijn bij verschillende gesprekspartners de Nederlandse zorgen over de beperking van de politieke ruimte en de rol van de maatschappelijke organisaties gemarkeerd. Zo is in gesprekken met premier Hailemariam en met minister van Buitenlandse Zaken, Tedros Adhanom gepleit voor een grotere politieke ruimte voor de oppositie en het maatschappelijk middenveld. Ook zijn tijdens een ontmoeting met vertegenwoordigers van mensenrechtenorganisaties hun zorgen besproken, waaronder de wetgeving die buitenlandse financiering van ngo's werkzaam op het gebied van goed bestuur en mensenrechten beperkt.